

JARMILA NOVOTNÁ A LITEŇ

Liteň je v písemných zmínkách známa od konce 12. století. O místním kostelu sv. Petra a Pavla se traduje, že byl vybudován z kamene zbylého po stavbě nedalekého Karlštejna. Podobně nedaleko stával raně gotický hrad Valdek. Jarmila Novotná poznala Liteň až díky svému snoubenci a pozdějšímu manželu Jiřímu Daubkovi. Seznámili se v Praze při plesu Národní besedy v Lobkovickém paláci v době, kdy mladá pěvkyně již byla známa z úspěchů v angažmá v opeře Národního divadla. Měla za sebou Mařenku, Violettu, Královnu noci a Arielu i první – němý – film. Jiří Daubek a Jarmila Novotná spolu poprvé přijeli do Litně před Vánocemi 1926. Liteňské statky zakoupil dědeček Jarmilina snoubence roku 1850. Podnikavý hospodář Josef František Daubek nejen že spoluzakládal vlastenecký kroužek, z něhož se znal s Kollárem, Palackým, Purkyněm, Tyršem a Riegrem, ale současně vedl k promyšlenému rozkvětu i všecky své podniky, budoval meliorace, pivovar, lihovar a vzorný velkostatek. Jeho syn Josef Šebestián Daubek, velkopřímyslník narozený v Poličce a tam i okresní starosta, zasedal v zemském sněmu. Počátkem roku 1896 mu císař František Josef I. svým nejvyšším rozhodnutím a majetkem udělil rakouský rytířský stav a znak.

Rodina Daubků měla v Litni čilé kontakty s předními českými umělci: Quido Mánes ozdobil malbou strop velkého zámeckého sálu, František Ženíšek sem umístil svůj původní návrh na oponu pro Národní divadlo a malířsky zvěčnil Jiřího Šebestiána Daubka jako knížete na slavném obrazu Oldřich a Božena. Rodinu portrétoval Maxmilián Pirner, který Daubkovům vyzdobil malbami i rodinnou hrobku, projektovanou Antonínem Wiehlem

a sochařsky doplněnou Josefem Václavem Myslbekem. V zámku byly obrazy Vojtěcha Hynaise, Václava Brožíka, Joži Úprky, Mikoláše Alše i Maxe Švabinského. Mecenáštví štědré rodiny proudilo do uměleckých kruhů v míře vysoko pozoruhodné.

Syn Jiřího Šebestiána Daubka, mladý rytíř Jiří Antonín Karel Arnold, předpokládal, že s blížícím se sňatkem s Jarmilou Novotnou skončí její operní kariéra, ale ta naopak narůstala: po delším studiu v Miláně a skvělých úspěchů ve Veroně a v Neapoli přijala angažmá v Berlíně. Trval i zájem filmu. Mladý rytíř Daubek pěveckou kariéru velkoryse přijal a Jarmila Novotná se tak v létě 1931 přivedla do významné rodiny se šlechtickým predikátem.

Novomanželé Daubkovi přijeli ze svatební cesty do Litně právě po žních. Přivítání v zámecké bráně ozdobené květinami a pozdravy zpívající mládeže v národních krojích se podobalo scéně ze Smetanových *Dvou vdov*. Mladí manželé se zařídili v bývalém panském domě, v barokní stavbě nazývané Čechovna po básníku Svatopluku Čechovi, který zde pobýval a tvořil po tři roky. V příjemném prostředí venkova našla Jarmila Novotná s manželem vitanou oázu klidu mezi namáhavými, ale stále slavnějšími divadelními sezony. Sem se vracela po nevybírávém napadení za své českství v Berlíně i z hostování v Paříži a trávila zde prázdniny při angažmá ve Vídni a v Salzburgu. V Litni se těšila z narozené dcery Jarmilky: „*Takových pár neděl, co jsem byla v Litni ať v létě nebo v zimě, bylo pro mne tím nejlepším občerstvením,*“ psala ve svých knižních memoárech. Byla jsem šťastná.

Přesto museli manželé Daubkovi Liteň dvakrát opustit. Poprvé při útěku před nacisty, kteří před válkou ovládli i Vídeň, podruhé před komunisty, kteří po válce ovládli nejen Čechy. V obou případech přišli o vše a jejich útočištěm se staly Spojené státy americké. Pro Jarmilu Novotnou se tím otevřela příležitost k nejskvělejšímu angažmá její kariéry – k šestnácti sezónám v Metropolitní opeře v New Yorku. Ovšem jak velkým citovým strádáním přitom musela celá rodina projít, se už nikdo nedoví. Ztráta domova v Litni Jarmilu Novotnou nezlamila. Liteň milovala dál a nijak se tím netajila.

K Litni se vázalo i její poslední přání – aby zde spočinuly její ostatky. Tak se skutečně stalo v rodinné hrobce. ●

Prezident a pěvkyně

Příše se 26. října 1927. Devatenáctiletá sopranistka, žačka Emu Destinnové a čerstvě též rádná členka opery Národního divadla Jarmila Novotná zpívá poprvé Gildu v Rigolettovi. Později se tato role stane jednou z jejích emblematických, ale dnešní večer je důležitý z jiného důvodu: představení navštíví sám prezident T. G. Masaryk. O vztahu prezidenta Masaryka, jeho syna Jana a pěvkyně Jarmily Novotné, se více dozvítí ve vltavské Akademii.

„Hořela jsem touhou se dovědět, jak se mu to líbilo,“ příše Jarmila Novotná ve svých pamětech. Na prezidentovu reakci nečekala dlouho: hned na druhý den dostala pozvání do Lán. První osobní setkání s prezidentem Masarykem na Jarmilu Novotnou velmi zapůsobilo, zejména jeho přirozená důstojnost a prostota. Prezidenta zaujal svěží a jedinečný hlas této mladinké umělkyně. Možná že v ní také vycítil charakter nepodobný tomu svému – zásadovost, opravdovost, neoblomnou vůlí jít za svým předsevzetím. Takové lidi mladá republika podle jeho názoru potřebovala, takové bylo třeba podpořit.

Způsob, jakým Masaryk podporoval umění, byl neokázale účinný. Důkladně se Jarmily vytáhl na její plány a doporučil jí nevázat se tolik na domácí scénu a raději se vrátit do Milána studovat zpěv. Prostřednictvím své švagrové Esperanzy Garrigue jí sehnal hlasového pedagoga Emilia Piccoliho. Přispěl jí na studia i na kostýmy. Sledoval její kariéru velmi bedlivě, svědčí o tom četná korespondence: měl přehled o jejích vystoupeních, termínech, dokonce jí jednou vystříhl z novin Carusův „recept na pěveckou slávu“ a k němu dodal: „40 procent vlastní úsilí, od Pána Boha 40 pro-

cent (hlas a osobnost) a 20 procent štěsti.“ Jako by Jarmili přijal za svou dcenu. Dočkalo se mu vděku i satisfakce v podobě závratné kariéry jeho „svěřenky“. Kytičku fialek od umrtvitého lože TGM měla Jarmila u sebe do své smrti.

Podobně vřelý a samozřejmě mnohem neformalnější vztah navá-

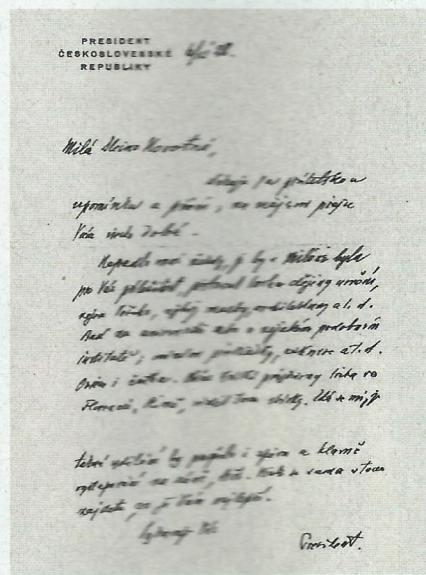

Na počátku hvězdné kariéry Jarmily Novotné stál prezident T. G. Masaryk. Masarykův dopis Novotné z roku 1928.

zala Jarmila Novotná s prezidentovým synem Janem. Jeden z nejvýznačnějších československých diplomatů se s pěvkyní seznámil při jejím druhém pozvání do Lán v roce 1927 (tehdy byl tento nadaný klavírista velvyslancem v Londýně). Navrhl, aby přijela hostovat do Londýna. Tato cesta se uskutečnila v lednu 1928. O deset let později se Jan Masaryk stal v britské metropoli kmotrem Jiřího, druhého dítěte Jarmily Novotné a Jiřího Daubka.

Za války se s Jarmilou setkal znova v USA a nejednou při společenských událostech prováděli české lidové písni. V době heydrichiády je natocili a tato deska vyšla pod názvem Lidické písni.

Přátelství Jana Masaryka s rodinou Jarmily Novotné bylo výjimečné. Byla to Liteň, sídlo Daubko-

Středa 4. září, ČRo Vltava, 20.00

vých, kam se ministr Masaryk vypravil bezprostředně po návštěvě Moskvy, kde byl Stalinem donucen odmítnout Marshallův plán. Krátce poté, co Jarmila Novotná – již opět v New Yorku – zpívala na koncertě k poctě TGM, ji zastihla zdržující zpráva o úmrtí Jana Masaryka, který zemřel po pádu z okna Černínského paláce...

■ Dita Hradecká, hudební publicistka

Violetta Jarmily Novotné

Operní večer k poctě Jarmile Novotné zařadí první sobotu v září stanice Vltava. Na programu bude historická nahrávka Verdiho La traviaty z roku 1941, v níž slavná česká umělkyně vystupuje v roli Violetty.

Zářivá hvězda světových operních scén Jarmila Novotná (1907–1994) se poprvé setkala s rolí Violetty z Verdiho La traviaty již v sedmnácti letech při studiu u Hilberta Vávry, kterého jí jako učitele doporučila Ema Destinnová. Pohostinsky si Violettu zkoušela zjara 1925 v Lounech. Díky ohlasu pak předzpívala Otakaru Ostrčilovi a ten jí nabídl na scéně Národního divadla dvojí hostování – Mařenku a právě Violettu. Mladíčká elékva činohry vystoupila na první scéně rovnou s Otakarem

Mařkem. První Violettu Jarmily Novotné v Berlíně dirigoval Erich Kleiber, Alfreda zpíval Helge Rosvaenge. Violettu přenesla i do angažmá ve Vídni, vracela se ovšem i do Prahy, v této roli hostovala v Brně a před odjezdem do Ameriky také v Bělehradě a Bokurešti.

Rovněž v USA měla vystoupit jako Violetta – při světové výstavě na pozvání dirigenta Artura Toscaniniho. Z projektu ale sešlo a Toscanini, aby onu smůlu napravil, osobně doporučil Novotnou k angažmá do Metropolitní opery. Zde zpívala svou nejzářivější roli poprvé 7. února 1940 s Charlesem Kullmanem a Giuseppem de Lucou. Jarmila Novotná zpívala Violettu také ve Filadelfii, Dallasu, Seattlu, Bostonu,

Chicago, Hollywood Bowl, v Buenos Aires, Riu de Janeiro, Santigu de Chile a Mexico City. Svůj portrét v pražském kostýmu Violetty od Hanuša Podolské věnovala nové budově Metropolitní opery v Lincolnově Centru pro Halu zakladatelů.

A právě z třetího představení La traviaty v Metropolitní opeře s Jarmilou Novotnou v hlavní roli 29. listopadu 1941 zůstal zachován záznam rozhlasového přenosu – pro české posluchače unikát s debutujícím Janem Peercem a Lawrencem Tibbettem za řízení Ettora Panizzi.

■ Jan Králík
spolupracovník ČRo Vltava

Sobota 7. září, ČRo Vltava, 20.00

Návraty k začátkům

V rozhlasovém plánovacím kalendáři bývá začátek září považován za druhý počátek roku. Ano, úvodní části většiny nových cyklů, pravidelných pořadů či seriálů bývají v médiích tradičně nasměrovány spíš na počátek ledna. Druhým termínem, který se osvědčil pro otevření novinek ve vysílání, je však doba těsně po prázdninách. Je konec s výlety a mediální plánovači cítí naději, že letně roztoulaní posluchači se opět zklidní a usadí u svých přijímačů.

Cyklus Rozhlasový rok v prvním zářijovém týdnu připomene čtyři začátky programových řad, jež se později proslavily. Druhého září 1963 se poprvé ozval Kolotoč, pořad, který byl uveden pod titulem: „Víceméně zábavná jízda lunaparkem aktualit a zajímavostí. Denně pondělí až pátek. Za pouhých 60 minut. Děti a vojáci polovice“. Tomáš Černý, autor Rozhlasového roku s datem 2. září, připomene okolnosti vzniku Kolotoče v rozhovoru s redaktorkou Alenou Maxovou, o původu znělky pak pohovoří skladatel a hudební redaktor Vladimír Truc.

Na počátku září roku 1969 se ve vysílání objevila první část původního vyprávění, které Jan Werich vedl v dialogu se svou dcerou Janou. Táto, povídají se jmenovala cyklus, který se posléze rozrostl na čtrnáct dílů. Ukázkou z první části uvede Eva Hazdrová-Kopecká.

Třetím zářijovým počátkem nové etapy vysílání nebyl jednotlivý pořad, byl jím vznik celé stanice. Čtvrtého září 1972 zahájila své působení stanice Vltava. Přesněji řečeno – tímto datem se začal pod názvem Vltava hlásit program stanice, která už od roku 1964 vysílala jako Československo II. A konečně 8. září 1993 se poprvé ozvalo české vysílání BBC, které tehdy uvedl Jan Masaryk. České vysílání londýnského rozhlasu měli posluchači možnost poslouchat vzdor zákazům a hrozobám po celou válku. Zkrátka – září bývá často dobou nových začátků.

■ Jiří Hubička, redaktor ČRo

Pořad vysílá ČRo Vltava denně v 5.35, 12.50 a 22.45.